

Helsingfors 21.11.2025

Nr 34/25

Hänvisning Kommunikationsministeriets
skrivelse 7.5.2025

Till Kommunikationsministeriet

Ärende

Kommunikationsministeriet har i skrivelse 7.5.2025 begärt Ålandsdelegationens utlåtande om tolkningen av 18 § 10 punkten samt 27 § 13 punkten i självstyrelselagen. Begäran gäller tolkningen av nämnda bestämmelser i fråga om miljöskydd inom sjöfart. Till handlingarna har ministeriet fogat Ålandsdelegationens utlåtande nr 13/23 och kommunikationsministeriets begäran om utlåtande 13.1.2023. Vid Ålandsdelegationens möte 26.5.2025 beslöts att landskapsregeringens utlåtande inhämtas över kommunikationsministeriets begäran. Även arbets- och näringsministeriet har givits möjlighet att inkomma med utlåtande. Med anledning av semesterperiod beviljades landskapsregeringen att inkomma med utlåtande senast inom augusti månad. Landskapsregeringens utlåtande inkom till Ålandsdelegationen 3.9.2025.

Grunden för Ålandsdelegationens utlåtande

Enligt 56 § i självstyrelselagen för Åland ger Ålandsdelegationen på begäran utlåtanden till statsrådet och ministerierna samt till landskapsregeringen och domstolar. Till delegationens uppgifter hör således att såsom ett sakkunnigorgan ge utlåtande i frågor som gäller tillämpningen av självstyrelselagen. Ålandsdelegationen konstaterar dock att landskapets lagstiftningsbehörighet avgörs entydigt endast i samband med stiftandet av landskapslagar, som efter granskning av Ålandsdelegationen och i förekommande fall av Högsta domstolen, av republikens president antingen godkänns eller genom veto bringas att förfalla. Däremot sker i samband med riksdagens lagstiftning inte någon motsvarande bedömning av lagstiftningens tillämpning i landskapet Åland. Saknas landskapslagstiftning på området och behörigheten inte direkt framgår av uppdelningen i självstyrelselagen kan myndigheterna vara tvungna att, såsom i detta fall, själva tolka innebörden av självstyrelselagens bestämmelser. Uppstår meningsskiljaktigheter i fråga om vissa förvaltningsbefogenheter kan ett utlåtande på nu gjort sätt inbegäras av Ålandsdelegationen, alternativt föras till Högsta domstolen för avgörande enligt 60 § i självstyrelselagen.

Frågeställningen och dess bakgrund

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas inledningsvis till kommunikationsministeriets tidigare begäran om utlåtande av Ålandsdelegationen gällande hur 18 § 10 punkten och 27 § 13 punkten i självstyrelselagen ska tolkas i fråga om det nationella genomförandet av det ändrade utsläppshandelsdirektivet. I Ålandsdelegationens utlåtande nr 13/23 gjordes bedömningen att den planerade utvidgningen av utsläppshandeln främst berörde natur- och miljövården, och således utgjorde landskapsbehörighet. Landskapets behörighet omfattar rederier med hemort i landskapet. Däremot ansåg Ålandsdelegationen att bestämmelsen om undantag i fråga om öar är en angelägenhet som gäller Finland som medlemsstat. Landskapets lagstiftningskompetens omfattar endast landskapets område.

I kommunikationsministeriets begäran redogörs närmare om hur landskapsregeringen och statsrådet har ansett att olika lagstiftningsinstrument gällande sjötransporter har ansetts förhålla sig till behörighetsfördelningen enligt självstyrelselagen. Sjötransporternas utsläpp ska övervakas, rapporteras och verifieras enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/957. Förordning 2023/957 ändrar förordning (EU) 2015/757 i syfte att inkludera sjöfartsverksamhet i EU:s utsläppshandelssystem och för övervakningen, rapporteringen och verifieringen av utsläpp av ytterligare växthusgaser och utsläpp från ytterligare fartygstyper (s.k. MRV-förordningen). I begäran hänvisas också till tolkningar som framförts i förhållande till bestämmelserna i miljöskyddslagen för sjöfarten (FFS 1672/2009), MARPOL-konventionen och barlastkonventionen.

För att göra beredningen och samarbetet med landskapet smidigare anser kommunikationsministeriet att det behövs klarhet i huruvida följande miljöskyddsärenden inom sjöfarten i enlighet med 18 § 10 punkten i självstyrelselagen ska anses hänföra sig till miljöskydd eller i enlighet med 27 § 13 punkten till handelssjöfart. I anslutning till varje enskilt ärende har i begäran hänvisats till anknytande bestämmelser i riks- och unionslagstiftning.

- 1) Förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av ämnen i vatten¹, undantag som gäller dessa bestämmelser² samt andra förbud och krav som hänför sig till förhindrandet av utsläpp i vatten³.
- 2) Utsläpp av ämnen i luften, inbegripet förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av växthusgaser⁴, och undantag som gäller dessa begränsningar⁵.

¹ Jfr 2 kap. 1 §, 4 kap. 2 §, 5 kap. 1 och 1 a § och 6 kap. 1 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

² Jfr 2 kap. 2 §, 4 kap. 3 §, 5 kap. 2 och 6 § och 6 kap. 2 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

³ Jfr 2 kap. 8 § och 2 a kap. i miljöskyddslagen för sjöfarten.

⁴ Jfr 7 kap. 1, 2 och 9 b § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

⁵ Jfr 7 kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

- 3) Krav på fartygs energieffektivitet⁶.
- 4) Krav som gäller den energi som används ombord på fartyg eller de bränslen som används ombord på fartyg⁷.
- 5) Förbud mot användning av skadliga påväxthindrande system⁸.
- 6) Förbud mot utsläpp av och hanteringskrav för obehandlat barlastvatten och sediment⁹.
- 7) Krav på anläggningar för behandling av utsläpp så att de uppfyller utsläppskriterier (till exempel anläggningar för behandling av toalettavfall, svavelskrubbrar, katalysatorer, anläggningar för behandling av barlastvatten)¹⁰.
- 8) Konstruktions- och anordningskrav på fartyg¹¹.
- 9) Av ovan beskrivna krav följande certifikat, dagböcker och planer som fartyg förutsätts ha¹².
- 10) Skyldighet att samla in och rapportera utsläppsdata¹³.
- 11) Skyldighet att samla in och rapportera data om bränsleförbrukning¹⁴.

I begäran anses en annan viktig fråga att få klarhet i vara hur man ska förhålla sig till den geografiska omfattningen av landskapets eventuella lagstiftningsbehörighet i olika havsområden och till vilka aktörer den omfattar (jfr utsläppshandeln och åländska rederier).

Kommunikationsministeriet konstaterar att lagstiftningsbehörigheten i fråga om påföljder och landskapets självstyrelsemyndigheters förvaltningsbehörighet, såsom genomförande av hamnstatskontroller och utfärdande av certifikat, bestäms enligt hur lagstiftningsbehörigheten fördelar sig i fråga om varje materiell förpliktelse.

Kommunikationsministeriet ber Ålandsdelegationen yttra sig i frågan till vilka delar regleringen av ovan beskrivna klimat- och miljöfrågor inom sjötransport hör till rikets lagstiftningsbehörighet och till vilka delar den hör till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet.

Landskapsregeringens utlåtande

I landskapsregeringens utlåtande av 28.8.2025 redogörs för bedömningen av var och en av de områden som nämns i kommunikationsministeriets begäran.

⁶ Jfr 7 a kap. 1, 2 och 5 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

⁷ Jfr artiklarna 4 och 5 i förordningen om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport (EU) 2023/2805.

⁸ Jfr 8 kap. 1 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

⁹ Jfr 8 kap. 5 och 8 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

¹⁰ Jfr 5 kap. 3 §, 7 kap. 9 a § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

¹¹ Jfr 2 kap. 3 och 4 §, 4 kap. 4 §, 5 kap. 4 §, 6 kap. 3 §, 7 kap. 5 § och 8 kap. 9 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

¹² Jfr 2 kap. 5–7 §, 2 a kap. 3 §, 4 kap. 5–8 §, 5 kap. 4 och 5 §, 6 kap. 4 och 5 §, 7 kap. 6 §, 7 a kap. 3 §, 7 a kap. 6 och 7 § samt 8 kap. 11–13 § i miljöskyddslagen för sjöfarten.

¹³ Jfr 7 kap. 13 § i miljöskyddslagen för sjöfarten, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/802 om att minska svavelhalten i vissa flytande bränslen.

¹⁴ Jfr 7 a kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten och MRV-förordningen.

- 1) Förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av ämnen i vatten, undantag som gäller dessa bestämmelser samt andra förbud och krav som hänför sig till förhindrandet av utsläpp i vatten.

Landskapsregeringen hänvisar till landskapslag (1977:16) om bekämpande av oljeskador, vilket innebär att förbud mot begränsningar och kriterier för utsläpp av ämnen i vatten, undantag som gäller dessa bestämmelser. Detta anses hänföra sig till landskapets lagstiftningsbehörighet. Däremot konstruktions- och anordningskrav, som exempelvis omnämns i 2 kap. 4 §, är att hänföra till rikets behörighet.

- 2) Utsläpp av ämnen i luften, inbegripet förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av växthusgaser och undantag som gäller dessa bestämmelser.

I utlåtandet hänvisar landskapsregeringen till förarbeten till ändringar av miljöskyddslagen för sjöfarten (RP 178/2024 rd, s. 157) och anser att det saknas skäl att frångå denna bedömning varför detta område är att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet.

- 3) Krav på fartygs energieffektivitet.

Landskapsregeringen hänvisar till 7 a kap. i miljöskyddslagen för sjöfarten och att kraven är att hänföra till fartygens konstruktion och drift som omfattas av rikets behörighet.

- 4) Krav som gäller den energi som används ombord på fartyg eller de bränslen som används ombord på fartyg.

Landskapsregeringen bedömer att dessa krav framgår i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1805 om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport och om ändring av direktiv 2009/16/EG. Denna lagstiftning uppges ha sin starkaste anknytning till miljöskydd. Emellertid kommer kraven på att använda energi med mindre koldioxidutsläpp i praktiken att ha störst påverkan på fartygs konstruktion och drift. Därför anser landskapsregeringen att dessa bestämmelser är att hänföra till rikets behörighet.

- 5) Förbud mot användning av skadliga påväxthindrande system.

Landskapsregeringen hänvisar till 8 kap. 1 § i miljöskyddslagen för sjöfarten där det stadgas om förbud mot skadliga påväxthindrande system. Dessa kan utgöras av bl.a. tennorganiska föreningar. Bestämmelsen handlar således i praktiken till stor del, men inte enbart,

om att skydda miljön från skadliga kemikalier. I riket finns bestämmelser om liknande miljöskydd i kemikalielagen (FFS 599/2013). På Åland har denna lag satts i kraft genom blankettlag, landskapslag (1990:32) om tillämpning i landskapet Åland av riks författningar om kemikalier. Med stöd av detta torde förbud mot användning av skadliga påväxthindrande system, till den del dessa skadliga påväxthindrande system utgörs av kemikalier, vara att hänföra till landskapets behörighet. Användandet av sådana system till den del dessa utgörs av anordningar och även de tekniska krav som ställs på eventuellt tillåtna kemikalier är att hänföra till rikets behörighet.

- 6) Förbud mot utsläpp av och hanteringskrav för obehandlat barlastvatten och sediment.

Landskapsregeringen hänvisar till bedömningar om behörigheten som gjorts i samband med ikraftsättandet av den internationella konventionen om hantering av fartygs barlastvatten. Artikel 5 i barlastkonventionen om anordningar för mottagande av sediment ansågs gälla frågor som hör till natur- och miljöskydd, varför de hör till landskapets lagstiftningsbehörighet (RP 122/2015 rd, s. 46). Landskapsregeringen ser inga skäl till att frånga denna bedömning.

- 7) Krav på anläggningar för behandling av utsläpp så att de uppfyller utsläppskriterierna (till exempel anläggningar för behandling av toalettavfall, svavelskrubbar, katalysatorer, anläggningar för behandling av barlastvatten).

Landskapsregeringen anser att kraven är att hänföra till fartygens konstruktion och drift och omfattas av rikets behörighet.

- 8) Konstruktions- och anordningskrav på fartyg.

Landskapsregeringens bedömning är att kraven är att hänföra till fartygens konstruktion och drift och omfattas av rikets behörighet. Ett undantag är emellertid 5 kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten som handlar om krav som gäller fritidsbåtar och därför torde höra till landskapets behörighet enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen.

- 9) Av ovan beskrivna krav följande certifikat, dagböcker och planer som fartyg förutsätts ha.

Landskapsregeringen bedömer att dessa krav har en närmare anknytning till handelssjöfart och dess administration snarare än miljöskydd och torde därför höra till rikets behörighet. Dock så att det krav som framgår av 5 kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten hör till landskapets behörighet på det sätt som framgår ovan.

10) Skyldighet att samla in och rapportera utsläppsdata.

Landskapsregeringen bedömer att dessa skyldigheter är att hänföra till landskapets behörighet. För en närmare beskrivning av resonemanget i denna del hänvisas till landskapsregeringens promemoria gällande MRV-förordningen.

11) Skyldighet att samla in och rapportera data om bränsleförbrukning.

Till denna del hänvisar landskapsregeringen till vad som framförts i samband med behandlingen av propositioner (RP 143/2018 rd och RP 178/2024 rd). Landskapsregeringen har ansett att behörigheten gällande utsläpp från fartyg till vatten och luft tillfaller landskapet enligt 18 § 10 punkten i självstyrelselagen. Vidare hänvisas till landskapsregeringens promemoria gällande MRV-förordningen. Landskapsregeringen vidhåller den i promemorian framförda uppfattningen.

Gällande hur man ska förhålla sig till den geografiska omfattningen av landskapets lagstiftningsbehörighet hänvisar landskapsregeringen till landskapslag (2019:71) om ändring av landskapslagen om verkställighet av den gemensamma fiskeripolitiken inom den Europeiska unionen. Av 1 § 2 mom. i landskapslagen (2015:49) om verkställighet av den gemensamma fiskeripolitiken inom den Europeiska unionen framgår att lagen tillämpas på åländskt territorium, samt på fartyg som införts i landskapets fiskefartygsregister samt på besättningen på dessa fartyg oberoende av deras position eller var verksamheten bedrivs. I och med att landskapslagen passerade lagstiftningskontrollen utan anmärkningar så måste det anses fastställt att den geografiska omfattningen av landskapets lagstiftningsbehörighet inte är begränsad till landskapet Åland.

Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten

Enligt 18 § 10 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om natur- och miljövård, friluftsliv samt vattenrätt. Landskapet har även lagstiftningsbehörighet beträffande båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken enligt 18 § 21 punkten. Därtill har landskapet enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar.

Enligt 27 § 13 punkten i självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörigheten riket i fråga om handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten. Självstyrelselagens 30 § 14 punkt förutsätter dock att riksmyndigheterna samråder med landskapsregeringen vid handläggningen av frågor om fartbegränsningar för handelsfartyg i farleder inom landskapet samt i andra frågor om sjöfarten som har särskild betydelse för landskapet.

I regeringens proposition med förslag till gällande självstyrelselag anges följande (RP nr 73/1990 rd, s. 75): "Begreppet handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten skall i princip motsvara begreppen "privat sjörätt" och "lots- och fyrväsendet samt annan offentlig sjörätt" i 11 § 2 mom. 8 och 17 punkten i den gällande självstyrelselagen. Den reglering som avser förutsättningarna för och sättet att bedriva handelssjöfart är också enligt förslaget en riksangelägenhet. Likaså hör lagstiftningen om farleder som används för handelssjöfarten till rikets lagstiftningsbehörighet. I 30 § 12–14 punkten föreslås vissa begränsningar i fråga om förvaltningen rörande fartbegränsningar i farleder, inrättande av nya farleder och beträffande cabotagerätten. Det sistnämnda området skall enligt huvudregeln anses ankomma på riksmyndigheterna enligt denna punkt i förslaget."

Enligt 20 § i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Det allmänna skall verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Inom lagstiftningskontrollen av landskapslagarna har framförts ställningstaganden gällande gränsdragningen mellan natur- och miljövård samt handelssjöfart och farleder för handelssjöfarten. Regleringen av handelsfartygens fria rörlighet har ansetts utgöra riksbehörighet såsom hörande till området handelssjöfart (HD 23.7.1976). Handelssjöfarten kan dock även beröra rättsområden som faller inom landskapets behörighet såsom natur- och miljövård samt vattenrätt. Natur- och miljövården hör enligt självstyrelselagen uteslutande till landskapets behörighet. Landskapet kan anses ha ett helhetsansvar för natur- och miljövården på Åland.

I lagstiftningskontrollen har tagits fasta på den primära målsättningen med bestämmelserna i landskapslagarna och bedömts om dessa huvudsakligen är att hänföra till området för natur- och miljövård, som uteslutande hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. På denna grund har det ansetts ingå i landskapets behörighet gällande bl.a. natur- och miljövård och fiske att i enlighet med på området gällande landskapslagstiftning utfärda föreskrifter för bl.a. sjötrafiken som är nödvändiga för skydd av miljön, fisket eller andra till landskapets behörighet hörande angelägenheter (ÅD 28/08).

Högsta domstolen har ansett att målsättningen med att införa ett system med en påföljdsavgift är att förhindra att olja släpps ut. Det är fråga om en miljörättslig reglering inom sjöfarten. Miljöskyddsintresset är det primära föremålet för regleringen. Även om man skulle anse det primära föremålet vara sjöfart, vore det otänkbart att i behörighetsfördelningssyfte särskilja mellan oljeutsläpp inom regleringsområdena båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken (landskapets behörighet) från oljeutsläpp inom området handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten (rikets behörighet) (HD 24.3.2009, OH 2009/24).

Senare har domstolen tagit ställning till landskapslagstiftning om mottagning i hamn av avfall från fartyg. Skyldigheter gällande lämnande av avfall från fartyget i hamnen ansågs hänföra sig närmare till rättsområdet natur- och miljövården än till rättsområdet handelssjöfarten (HD 28.3.2022, KKO-HD/341/2022).

Ålandsdelegationen har konstaterat att utsläppshandeln är ett av EU:s viktigaste instrument i klimatpolitiken. Genom en effektiviserad minskning av växthusgasutsläppen kan man dämpa de skadliga effekterna av utsläppen samt riskerna för samhällena och naturen. Främst med anledning av detta gjorde Ålandsdelegationen bedömningen att den planerade utvidgningen av utsläppshandeln främst berörde natur- och miljövården, och således utgjorde landskapsbehörighet. Landskapets behörighet omfattar rederier med hemort i landskapet (ÅD 13/23). Nyligen har Ålandsdelegationen ansett att de genom landskapslagen antagna riksbestämmelserna om förbudet av utsläpp från fartyg på motsvarande sätt som förbudet mot utsläpp av olja i landskapets sjöterritorium i landskapslagen om bekämpning av oljeskador (ÅFS 16/1977), är att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet gällande natur- och miljövården. Det är fråga om en miljörättslig reglering inom sjöfarten (ÅD 30/25).

Enligt 2 § 1 mom. självstyrelselagen omfattar landskapet det område som när självstyrelselagen träder i kraft hör till landskapet samt det territorialvatten som enligt gällande stadganden om gränserna för Finlands territorialvatten omedelbart ansluter sig till detta område. Utgångspunkten är att landskapets lagstiftningskompetens endast omfattar landskapets område. Trots detta har det i vissa fall ansetts vara möjligt att i landskapslagstiftning som även passerat lagstiftningskontrollen utfärda sådana bestämmelser som tillämpas också utanför landskapet på fartyg registrerade på Åland (HD 1.8.2019, OH2019/131).

Ålandsdelegationens slutsats

Ålandsdelegationen konstaterar att frågeställningarna i begäran om utlåtande är omfattande och gäller komplexa angelägenheter. Enligt begäran behövs för att göra beredningen och samarbetet med landskapet klarhet i huruvida de uppräknade lagbestämmelserna ska anses hänföra sig till landskapets eller rikets lagstiftningsbehörighet. Självstyrelselagens 56 § 1 mom. reglerar delegationens allmänna skyldighet att som sakkunnigorgan ge utlåtanden i frågor som gäller självstyrelsen (RP 73/1990 rd, s. 92).

Landskapets lagstiftningsbehörighet avgörs entydigt i samband med lagstiftningskontrollen av landskapslagar enligt 19 § i självstyrelselagen. I det sammanhanget ger Ålandsdelegationen utlåtanden till justitieministeriet innan beslutet föredras för republikens president. I samband med riksdagens lagstiftning sker inte någon motsvarande bedömning av lagstiftnings tillämpning i landskapet Åland. Frågor angående en landskaps- eller riksmyndighets behörighet att vidta en viss förvaltningsåtgärd kan avgöras av Högsta domstolen enligt 60 § 2 mom. i självstyrelselagen. Ålandsdelegationen

kan vägleda i frågor som gäller självstyrelsen genom att ge utlåtanden enligt 56 § 1 mom. i självstyrelselagen.

Ålandsdelegationen besvarar begäran på ett allmänt plan utgående från de grundläggande principer som framgår ur redogörelsen ovan om lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten. I självstyrelselagen eller dess förarbeten har inte lagts vikt vid var ett fartyg är registrerat. Av redogörelsen över behörighetsfördelningen framkommer att landskapet kan vidta åtgärder inom landskapets behörighet med anledning av sjöfartens miljöpåverkan inom landskapets område, t.ex. i samband med utsläpp inom landskapets område och lämnande av avfall från fartyget i hamnen.

Landskapets behörighet utsträcks också till angelägenheter ombord på fartyg som är registrerade i landskapet. Den omständigheten att landskapslagstiftningen också skulle äga tillämpning på nämnda fartyg då de befinner sig utanför landskapets gränser föranledde ingen anmärkning i behörighetshänseende (ÅD 14/06). Dock bör det beaktas att handelssjöfart samt farleder för handelssjöfarten faller inom rikets behörighet. I det enskilda fallet bör det bedömas om anknytningen är starkare till handelssjöfarten än till landskapets lagstiftningsbehörighet (jfr HD 2005:87).

Ålandsdelegationen konstaterar att kommunikationsministeriets begäran främst syftar till att få klarhet i om olika bestämmelser i miljöskyddslagen för sjöfarten också gäller på Åland. Enligt propositionen gällde största delen av de föreslagna bestämmelserna fartygens konstruktion och drift. Till dessa delar omfattas lagstiftningen av rikets behörighet (RP 248/2009 rd, s. 20). Enligt 1 § 1 mom. i miljöskyddslagen för sjöfarten är syftet med lagen att förhindra miljöförstöring som orsakas av normal drift av fartyg genom förbud mot utsläpp av skadliga ämnen till luft och vatten eller genom begränsningar av utsläpp av sådana ämnen. Dessutom reglerar lagen hur avfall från normal drift av fartyg ska tas emot i hamn. Utgångspunkten är att lagen också berör natur- och miljövård, friluftsliv samt vattenrätt som hör till landskapets lagstiftningskompetens.

Nedan framför Ålandsdelegationen riktgivande vägledning vad gäller om de i begäran uppräknade lagbestämmelserna faller inom rikets eller landskapets lagstiftningsbehörighet. Flera av dessa bestämmelser har sin bakgrund i internationella förpliktelser vars ikraftträdande har föranlett behandling enligt 59 § i självstyrelselagen.

Förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av ämnen i vatten, undantag som gäller dessa bestämmelser samt andra förbud och krav som hänför sig till förhindrandet av utsläpp i vatten.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 2 kap. 1, 2 och 8 §, 2 a kap., 4 kap. 2 och 3 §, 5 kap. 1, 1 a, 2 och 6 § och 6 kap. 1 och 2 § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Såväl utsläpp av skadliga ämnen till luft och vatten som

mottagningen av avfall i hamn har ansetts falla inom landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt Ålandsdelegationen torde det röra sig om angelägenheter som faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet eftersom det handlar om utsläpp som kan förekomma inom landskapets område.

Utsläpp av ämnen i luften, inbegripet förbud mot, begränsningar och kriterier för utsläpp av växthusgaser, och undantag som gäller dessa begränsningar.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 7 kap. 1, 2, 4 och 9 b § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Kapitel 7 innehåller bestämmelser om förhindrande av luftförorening från fartyg. Landskapets lagstiftningsbehörighet omfattar också åtgärder för att förhindra eller minska luftförorening (se t.ex. ÅD 5/19). Enligt Ålandsdelegationen torde det röra sig om angelägenheter som faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet eftersom det handlar om utsläpp som kan förekomma inom landskapets område.

Krav på fartygs energieffektivitet.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 7 a kap. 1, 2 och 5 § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Kapitlet gäller fartygs energieffektivitet samt minskning av utsläpp av växthusgaser. De ifrågavarande bestämmelserna gäller krav på nya och existerande fartygs energieffektivitet samt operativ koldioxidintensitet. Av förarbetena till bestämmelserna framgår att de är bundna till bilaga VI till MARPOL-konventionen (RP 178/2024 rd, s. 118–120). I landskapet har antagits landskapslagstiftning om minskning av växthusgasutsläpp och energieffektivitet (jfr ÅD 4/05 och 5/16). I samband med ikraftsättandet av ändringarna i bilaga VI till MARPOL-konventionen har bedömts att merparten av dessa gäller handelssjöfarten och hör därmed till rikets lagstiftningsbehörighet. Bestämmelserna om förbättring av energieffektiviteten och minskning av luftutsläppen i sjötransport har ansetts höra till miljöskyddsområdet och landskapets behörighet (RP-framställning 1/2024–2025). Enligt Ålandsdelegationen tyder detta på att de ifrågavarande bestämmelserna huvudsakligen kunde röra landskapets behörighet vad gäller fartyg registrerade i landskapet.

Krav som gäller den energi som används ombord på fartyg eller de bränslen som används ombord på fartyg.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till artiklarna 4 och 5 i förordning (EU) 2023/1805 om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport. Dessa bestämmelser gäller gränsvärde för växthusgasintensiteten från ett fartygs energianvändning ombord och användning av förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung.

I landskapet har antagits lagstiftning som syftar till att minska växthusgasutsläppen från vissa drivmedel (jfr ÅD 22/18). Utvidgningen av utsläppshandeln till sjöfarten har främst ansetts beröra natur- och miljövården,

men landskapets behörighet omfattade endast rederier med hemort i landskapet (ÅD 13/23). Med beaktande av detta förefaller dylika krav gällande energianvändningen ombord på fartyg ha en starkare anknytning till landskapets behörighet, om fartyget är registrerat i landskapet.

Förbud mot användning av skadliga påväxthindrande system.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 8 kap. 1 § i miljöskyddslagen för sjöfarten som gäller förbud att använda skadliga påväxthindrande system (antifoulingsystem) som används för att skydda fartyg. Närmare bestämmelser finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 782/2003 om förbud mot tennorganiska föreningar på fartyg (TBT-förordningen). Syftet med förordningen är att minska eller helt undanröja skadliga effekter för den marina miljön och människors hälsa orsakade av tennorganiska föreningar som fungerar som biocider i antifoulingsystem för fartyg som för en medlemsstats flagg eller som framförs under en medlemsstats myndighet, samt för fartyg, oberoende av vilken flagg fartyget för, som anlöper eller avgår från medlemsstaternas hamnar.

TBT-förordningen utgör huvudsakligen ett genomförande på unionsnivå av en internationell konvention om kontroll av skadliga påväxthindrande system på fartyg (AFS-konventionen). Syftet med förbud att använda skadliga påväxthindrande system på fartyg är att skydda den marina miljön. I landskapslagstiftning förekommer reglering som syftar till att förhindra att tennföreningar kommer ut i vatten (jfr vattenförordning (2010:93) för landskapet Åland). I samband med ikraftsättandet av AFS-konventionen inhämtades lagtingets bifall. I det sammanhanget ansågs merparten av bestämmelserna i den internationella regleringen gälla användningen av fartyg, fartygs konstruktion och tekniska egenskaper (RP-framställning 6/2009-2010). Å andra sidan har förbud mot användning av skadliga påväxthindrande system ombord på fartyg en klar koppling till miljöskyddsområdet och landskapets behörighet. Detta kunde tyda på att anknytningen är starkare till landskapets behörighet, om fartyget är registrerat i landskapet.

Förbud mot utsläpp av och hanteringskrav för obehandlat barlastvatten och sediment.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 8 kap. 5 och 8 § i miljöskyddslagen för sjöfarten som gäller barlastvatten och sediment. I dessa bestämmelser hänvisas i sin tur till skyldigheterna enligt barlastkonventionen. I samband med ikraftsättandet av konventionen ansågs att merparten av bestämmelserna i konventionen gäller handelssjöfart eller farleder för handelssjöfarten. Däremot ansågs bestämmelserna i artikel 5 gälla frågor som hör till natur- och miljövard, varför de hör till landskapets lagstiftningsbehörighet (RP-framställning 2/2015–2016). Enligt konventionens artikel 5 ska det, i sådana hamnar och terminaler där rengöring eller reparation av barlasttankar förekommer, finnas lämpliga anordningar för mottagande och

omhändertagande av sediment. Därför förefaller de berörda bestämmelserna beröra både landskapets och rikets behörighet.

Krav på anläggningar för behandling av utsläpp så att de uppfyller utsläppskriterier (till exempel anläggningar för behandling av toalettavfall, svavelskrubbrar, katalysatorer, anläggningar för behandling av barlastvatten).

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 5 kap. 3 § och 7 kap. 9 a § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Dessa bestämmelser gäller krav på fartygs system för toalettavfall och utsläppsminskningsmetoder gällande bränsle som fartyg använder. I lagstiftningskontrollen har Ålandsdelegationen nyligen ansett att 5 kap. 1, 1a och 2 § i miljöskyddslagen för sjöfarten, som rör utsläpp till vatten från fartyg, är att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet gällande natur- och miljövården eftersom det rörde sig om en miljörättslig reglering inom sjöfarten (ÅD 30/25).

De i kommunikationsministeriets begäran nämnda bestämmelserna gäller krav ombord på fartyg. Ikraftsättandet av MARPOL-konventionen och senare ändringar har varit föremål för behandling enligt självstyrelselagens bestämmelser om internationella förpliktelser. I det sammanhanget har konventionen ansetts beröra både landskapets och rikets behörighet (se bl.a. RP-framställning nr 6/2009–2010). Ålandsdelegationen har angående ett utkast till överenskommelseförordning om kvalitetskontrollen av bränsle ansett att det huvudsakligen berör landskapets behörighet (ÅD 18/23). Detta tyder på att krav gällande utsläppsminskningsmetoder för bränsle som fartyg registrerade i landskapet använder har en starkare anknytning till landskapets behörighet.

Konstruktions- och anordningskrav på fartyg.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 2 kap. 3 och 4 §, 4 kap. 4 §, 5 kap. 4 §, 6 kap. 3 §, 7 kap. 5 § och 8 kap. 9 § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Dessa bestämmelser avser konstruktions- och anordningskrav på fartyg. Enligt Ålandsdelegationen torde bestämmelserna gälla sådana förutsättningar för och sätt att bedriva handelssjöfart som utgör en riksangelägenhet enligt förarbetena till självstyrelselagen. I 5 kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten föreskrivs om krav gällande toalettanordningar för fritidsbåtar. Lagstiftningsbehörigheten för båttrafik hör enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen till landskapet. Ålandsdelegationen anser att dylika krav gällande toalettanordningar för fritidsbåtar faller inom landskapets behörighet.

Av ovan beskrivna krav följande certifikat, dagböcker och planer som fartyg förutsätts ha.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 2 kap. 5–7 §, 2 a kap. 3 §, 4 kap. 5–8 §, 5 kap. 4 och 5 §, 6 kap. 4 och 5 §, 7 kap. 6 §, 7 a kap. 3 §, 7 a kap. 6 och 7 § samt 8 kap. 11–13 § i miljöskyddslagen för sjöfarten. Ålandsdelegationen anser att de berörda kraven på certifikat, dagböcker och

planer har en starkare anknytning till sådana förutsättningar för och sätt att bedriva handelssjöfart som utgör en riksangelägenhet enligt förarbetena till självstyrelselagen. Däremot hör krav gällande fritidsbåtar enligt 5 kap. 4 § till landskapets behörighet.

Skyldighet att samla in och rapportera utsläppsdata.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 7 kap. 13 § i miljöskyddslagen för sjöfarten och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/802 om att minska svavelhalten i vissa flytande bränslen. Bestämmelsen i miljöskyddslagen för sjöfarten gäller rapportering och informationsutbyte om marina bränslen. Den riktar sig primärt till tillverkare, försäljare och importörer av marina bränslen. EU-direktivet har ansetts höra till landskapets behörighet och har genomförts i landskapslagstiftningen genom ändringar i landskapsförordningen (2001:38) om tillämpning i landskapet Åland av vissa riksförfattningar rörande åtgärder mot förorening av luften. Ålandsdelegationen anser att de ifrågavarande angelägenheterna gällande bränslekvalitet och anslutande rapportering huvudsakligen faller inom landskapets behörighet (jfr ÅD 18/23).

Skyldighet att samla in och rapportera data om bränsleförbrukning.

I kommunikationsministeriets begäran hänvisas till 7 a kap. 4 § i miljöskyddslagen för sjöfarten och MRV-förordningen. Lagens bestämmelser gäller insamling och rapportering av fartygets bränsleförbrukningsdata, dvs. förpliktelserna riktar sig till fartyg. MRV-förordningen gäller huvudsakligen de företag vars fartyg är föremål för förordningens tillämpningsområde. Med beaktande av att de berörda bestämmelserna syftar till att förbättra fartygens energieffektivitet och minska utsläppen av växthusgaser förefaller de ha en starkare anknytning till landskapets behörighet. I så fall avgränsas landskapets behörighet till fartyg som är registrerade i landskapet.

Närvarande

Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Leino-Sandberg, Siitari och Åkerblom.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Sören Silverström
sekreterare